

SPRAWOZDANIA I OMÓWIENIA

OD REDAKCJI:

Artykuły w dziale “Sprawozdania i omówienia” nie mają charakteru naukowego. W bazie POL-index zostają sklasyfikowane jako “Inne o charakterze niecytowalnym”.

RODZINA I MEDIA

Recenzja naukowa monografii naukowej *Famiglia e Media. Relazioni familiari, le loro rappresentazioni sui mezzi di comunicazione e relazioni virtuali*, pod red. Norberto González Gaitano, Wydawnictwo EDUSC (Edizioni Santa Croce), Roma 2015, ss. 5-219.

Monografia naukowa *Famiglia e Media. Relazioni familiari, le loro rappresentazioni sui mezzi di comunicazione e relazioni virtuali* jest trzecim tomem z serii *Famiglia e media*, poświęconym wizerunkowi rodziny w mass mediach. Publikacja ta wpisuje się w obszar nauk społecznych (nauki o mediach oraz socjologia) i złożona jest z czterech tekstów naukowych, których wprawdzie nie cechuje jedność tematyczna, ale łączy je właściwa metodologia badań, oparta w znaczącej mierze na analizie danych empirycznych.

Prof. Norberto González Gaitano, redaktor monografii oraz autor czwartego z kolei artykułu w monografii, zatytułowanego „Relazioni familiari, le loro rappresentazioni mediatiche e relazioni virtuali”, pracuje na stanowisku profesora zwyczajnego na Papieskim Uniwersytecie Świętego Krzyża w Rzymie. Jest wykładowcą przedmiotu Opinia publiczna, a także członkiem towarzystw naukowych: International Association for Mass Communication Research, World Association for Public Opinion Research, Association Droit de la Communication, Sociedad Española de Periodística. Jest on ponadto autorem następujących książek: „Public Opinion and the Catholic Church”, „La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer”, „El deber de respeto a la intimidad” oraz autorem licznych artykułów naukowych. Prof. Gaitano w artykule „Relazioni familiari, le loro rappresentazioni mediatiche e relazioni virtuali” proponuje czytelnikowi spojrzenie na rodzinę jako źródło idealnych relacji, będących fundamentem tożsamości i egzystencji społecznej człowieka. Autor odwołuje się do myśli antropologicznej prof. Antonio Malo, zawartej w książce „Io e gli altri. Dall'identità alla relazione”. Prof. Gaitano na przykładzie gatunku telewizyjnego telenoweli ukazuje wizerunek rodziny tworzony przez telenowelę: z jednej strony ukierunkowany na promocję kultury *singles* - osób, które odnoszą sukcesy w życiu zawodowym, a z drugiej strony - rodziny, której życie złożone jest z wielu porażek, niewierności, niezrozumienia pomiędzy mężem i żoną, ich wzajemnych konfliktów na poziomie emocjonalnym. Artykuł kończy się wskazaniem zagrożeń wynikających z promocji relacji wirtualnych, które dążą do zastąpienia relacji w świecie realnym.

Zelmira Bottini de Rey jest dyrektorem *Instituto para el Matrimonio y la Familia* Uniwersytetu Katolickiego w Argentynie. María Teresa Téramo oraz Alejandra Planker de Aguerre są wykładowcami w Instytucie Komunikacji tegoż uniwersytetu. Wyżej wymienieni medioznawcy są autorami pierwszego w kolejności chronologicznej tekstu „La familia en la Argentina, una aproximación desde las instituciones que la protegen y promueven”. Artykuł stanowi opis instytucji, stowarzyszeń i fundacji, działających na terenie Argentyny, których misją jest wspieranie rodziny. Autorzy prezentują w tekście wyniki ankiety, złożonej z 42 pytań, którą przeprowadzili wśród 29 argentyńskich organizacji działających na rzecz rodziny. Pytania dotyczyły następujących kwestii: charakterystyka stowarzyszeń (historia, liczba członków, propagowany model rodziny, grupa docelowa, rodzaje aktywności), komunikowanie wewnętrzne i zewnętrzne stowarzyszeń, postrzeganie rodziny przez opinię publiczną i wpływ mass mediów na obraz rodziny, stanowisko stowarzyszeń wobec tematów kontrowersyjnych (homoseksualizm, aborcja, eutanazja). Wyniki precyzyjnie opisują sytuację społeczną rodziny w Argentynie, jej podstawowe trudności i wizerunek rodziny. Tym samym tekst stanowi cenną pomoc w określeniu wyzwań, przed którymi stoją organizacje wspierające rodziny. Zelmira Bottini de Rey, María Teresa Téramo oraz Alejandra Planker de Aguerre zauważają również, że do najważniejszych zagrożeń należą panujący relatywizm kulturowy, rozwody, brak dialogu w rodzinie. Ponadto istotną, zdaniem autorów tekstu, jest promocja wartości, które przyczyniałyby się do jedności i stabilizacji rodzinnej. Nie do pominięcia jest rola mediów i opinii publicznej w pracy organizacji i stowarzyszeń działających na rzecz rodziny, ze względu na ich doniosłą rolę w procesach komunikowania.

Giuseppe Romano jest włoskim dziennikarzem i wykładowcą uniwersyteckim, wychowankiem znanego reżysera i krytyka literackiego Gianfranco Bettetini. Jest autorem wielu publikacji, m.in. „Mezzogiorno di cuoco. Montana, storia esemplare di un marchio italiano”, „La città che non c'è. L'internet, frontiera di uomini”. Giuseppe Romano jest autorem drugiego w kolejności chronologicznej tekstu znajdującego się w monografii, zatytułowanego „Lo statuto espressivo dei videogame”. Jego tekst, ważny zwłaszcza z punktu widzenia pedagogicznego, wskazuje mechanizmy przyciągania uwagi przez gry wykorzystujące potencjał świata elektronicznego. Romano wskazuje wymiar rozrywkowy, narracyjny i retoryczny, którymi posługują się *videogames*, przekazując swoim odbiorcom zredukowaną wizję osoby ludzkiej w kontekście relacji społecznych, sprowadzającą się do zaspokojenia bodźców zewnętrznych wpływających na sferę ludzkich popędów.

Corinne Mannella jest autorką badań naukowych na temat amerykańskiego serialu komediowego *The Office*, realizowanego przez National Broadcasting Company w latach 2005-2013, które zamieszczone są w trzecim w porządku chronologicznym artykule recenzowanej monografii. Jest to *studium przypadku* zatytułowane „The Humanity within a Mockumentary: a Case Study on the Presence of Social Virtues in NBC's Television Series 'The Office'”, w którym Mannella analizuje amerykański *mockumentary* pod kątem odniesienia do cnót społecznych takich jak *pietas*, *observantia*, *oboedientia*, *honor*, *gratitudine*, *vindicatio*, *veritas*, *affabilitas*, *liberalitate*. Poprzez empiryczne ba-

dania ilościowe i jakościowe próbuje on odpowiedzieć na pytanie „Dlaczego serial komediiowy, w którym występują niedorzeczni, absurdalni aktorzy, osiąga wysoki poziom oglądalności?”.

Wszystkie zaprezentowane teksty poprawnie i całościowo ujmują podjęte zagadnienia. Właściwa struktura artykułów, z dobrym wstępem i podsumowaniem oraz wyjaśnieniem kwestii metodologicznych (cel badań, hipotezy badawcze, metody badawcze) pozwala czytelnikowi odkryć nowe spojrzenie badawcze na relacje mass media – rodzina w kontekście współczesnych uwarunkowań kulturowych i społecznych.

Jestem przekonany, że publikacja *Famiglia e Media. Relazioni familiari, le loro rappresentazioni sui mezzi di comunicazione e relazioni virtuali* będzie stanowić cenny punkt odniesienia dla podejmujących badania nad wizerunkiem medialnym współczesnej rodziny, ale również wzbogaci warsztat empirycznych, filozoficznych i antropologicznych badań nad rodziną. Monografia naukowa ukazuje doniosłość nauk o mediach, z której obficie korzysta dzisiejsza socjologia, filozofia i antropologia. W moim przekonaniu warto zwrócić uwagę na podejmowane prace badawcze grupy naukowców reprezentujących różne ośrodki akademickie, pośród których jest również redaktor monografii, prof. Norberto González Gaitano, podejmujących zagadnienie wizerunku medialnego rodziny oraz propozycji wsparcia instytucji działających na rzecz rodziny w przestrzeni publicznej, a których owoce pracy systematycznie publikowane są na portalu familyandmedia.eu. ■

ks. Rafał Leśniczak

CZY TRZEBA PROMOWAĆ PRASĘ?

Recenzja naukowa monografii: Joanna Mikosz, *Sposoby promocji współczesnej polskiej prasy drukowanej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, ss. 5-317.

Monografia naukowa *Sposoby promocji współczesnej polskiej prasy drukowanej* jest publikacją o charakterze naukowym, recenzowaną przez prof. dr hab. Irenę Kamińską-Szmaj. Zasadniczym celem pracy jest wskazanie, opisanie oraz wykazanie skuteczności metod promocji polskiej prasy drukowanej po 1989 r.

Joanna Mikosz jest adiunktem w Katedrze Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego (UŁ). Do jej ważniejszych publikacji naukowych należą m.in. *„Dziennik Łódzki” – tradycja i współczesność* (2006), *Kulturalne dodatki do prasy dwudziestolecia międzywojennego* (2007), a także cykl skryptów dotyczących reklamy, dziennikarstwa i mediów w Polsce: *On Press Journalism and Communication – Selected Issues* (2009), *Media Market in Poland* (2009), *Advertising: Trends and Production* (2010).

Publikacja Joanny Mikosz wpisuje się w publikacje dyscypliny nauki o mediach, która należy do dziedziny nauk społecznych. Monografia składa się z wstępu, siedmiu rozdziałów, stanowiących zasadniczy korpus pracy, a także zakończenia. Dodatkowo czytelnik odnajdzie wykaz fotografii, tabel i systematycznie uporządkowaną bibliografię (wydawnictwa zwarte, artykuły, wydawnictwa ciągłe i wykaz stron internetowych).

Autorka we wprowadzeniu (s. 7-20) doprecyzowuje, że monografia jest próbą analizy sposobów promocji prasy drukowanej w kontekście struktury, elementów składowych i systematyki. Tym samym praca Joanny Mikosz odróżnia się od innych publikacji naukowych podejmujących temat rynku prasowego, ale czyniących to zazwyczaj w ujęciu historycznym, socjologicznym, socjopsychologicznym i etycznym. Autorka we wprowadzeniu metodologicznym zaznacza, że jej intencją nie jest refleksja naukowa na temat aspektu werbalnego w przekazie reklamowym, tym samym umieszcza poza ramami metodologicznymi zagadnienia z retoryki czy erystyki. Rynek prasowy po 1989 r. cechują nasilające się trendy marketingowe, ponieważ prasa coraz częściej jest postrzegana jako produkt konsumpcyjny. Pracownik naukowy Uniwersytetu Łódzkiego wyjaśnia terminologią używaną w zasadniczym korpusie pracy – autorka definiuje m.in. następujące pojęcia: „promocja”, „koncept marketingowy”, „reklama”. Joanna Mikosz podkreśla, że w monografii można odnaleźć odwołania do badań nad rynkiem prasy polskiej prowadzonych przez Instytut Millward Brown SMG/KRC, jak również badań Związku Kontroli Dystrybucji Prasy (ZKDP) oraz danych pochodzących z projektu CASE (Consumer Attitudes and Social Enquiry).

Rozdział pierwszy „Metody badań rynku polskiej prasy drukowanej” (s. 21-48) jest zaprezentowaniem badań marketingowych, które są wykorzystywane na polskim rynku prasowym, celem konstruowania strategii, które przyczyniają się do sukcesu danego tytułu prasowego. Szczególna atencja autorki obejmuje następujące kwestie: badania sondażowe, badania jakościowe gazet i czasopism, badania jakościowe przy testowaniu nowego produktu, analiza jakościowa treści przekazu w gazecie lub czasopiśmie, badania ilościowe na rynku prasowym, badania niereaktywne, badania historyczno-porównawcze, badania ewaluacyjne. Pracownik naukowy UŁ postuluje, by rezultaty badań marketingowych były wykorzystywane przede wszystkim przez wydawców tytułów prasowych; menedżerów marketingu zatrudnionych w redakcjach gazet; redaktorów naczelnych; kolegia redakcyjne; dziennikarzy i reklamodawców. Istotnym walorem pierwszego rozdziału jest także dokonanie przez Joannę Mikosz dokładnej charakterystyki instytucji zajmujących się badaniem rynku prasy (Związek Kontroli Dystrybucji Prasy, SMG/KRC Millward Brown Company, Izba Wydawców Prasy, Stowarzyszenie Komunikacji Marketingowej SAR, Biuro Badań Społecznych).

Rozdział drugi „Kanały i metody dystrybucji prasy” (s. 49-86) stanowi refleksję naukową z zakresu realizacji konceptu marketingowego, dotyczącego dystrybucji. Autorka prezentuje kanały dystrybucji prasy w Polsce. Dla realizacji tego założenia dr Mikosz dokonuje podziału sposobów dystrybucji prasy (dystrybucja tradycyjna i cyfrowa), przedstawia formę dystrybuowanej prasy, określa częstotliwość ukazywania się prasy, wskazuje zasięg geograficzny dystrybucji, poddaje ocenie łatwość dostępu do dystrybuowanego pisma, prezentuje ceny dystrybuowanych tytułów prasowych. Pracownik naukowy UŁ prezentuje również charakterystykę konsumentów prasy, proponując podział na lękich, konserwatywnych, doświadczonych, impulsywnych, zależnych i niezależnych.

Rozdział trzeci „Zewnętrzne i wewnętrzne nośniki wykorzystywane w reklamie tytułów prasowych” (s. 87-107) to szczegółowe omówienie techniki *outdoor* i jej skuteczności w kształtowaniu wizerunku marki. Autorka charakteryzuje następujące nośniki zewnętrzne, służące reklamowaniu tytułów prasowych: billboardy, reklamy na nieruchomościach, reklamy na kioskach i salonach prasowych, tablice „alu-klik”, aluminiowy, podświetlany kaseton reklamowy, aluminiowa, podświetlana gabłota reklamowa, *City Light Poster*, *Strip*, półki wystawiennicze, *transit advertising*. Ponadto zostają omówione także nośniki wewnętrzne: reklamy wewnątrz kiosków i salonów prasowych, stojaki na prasę, regały na prasę, podwieszane do regału półki, stopy wystawiennicze, reklamy w środkach komunikacji miejskiej, ekrany LCD, *multitouch*.

Rozdział czwarty „Fokusowanie wzroku czytelników prasy” (s. 109-155) podejmuje zagadnienie rozwiązań graficznych przyciągających wzrok czytelników. Joanna Mikosz wyjaśnia zagadnienie infografiki jako połączenie tradycyjnej ilustracji z tekstem liniowym. Ponadto szczegółowo omawia kwestie wpływu układu kompozycyjnego stron pisma na jakość odbioru zamieszczonych treści oraz fotograficzne gatunki dziennikarskie (m.in. portret, fotokronika, fotoreportaż, pictorial, fotomontaż).

Rozdział piąty „Niestandardowa reklama prasowa jako element promocyjny pisma” (s. 157-184) omawia następujące kategorie reklamy niestandardowej: reklamy w postaci

okładek, reklamy przykrywające tekst dziennikarski, reklamy ingerujące w strukturę pisma, reklamy ingerujące w *layout* gazety, reklamy wykorzystujące w swojej kompozycji różne gatunki papieru lub inne materiały, reklamy samoistne dołączane do pisma. W podjętej analizie autorka monografii odwołuje się do zagadnień psychologii odbioru, która jest pomocna w analizowaniu zachowań ludzkich i ich przyczyn oraz w określeniu, jak konsument reaguje na dany przekaz reklamowy. Dr Mikosz wyjaśnia ponadto rolę kreatywności w procesie konstytuowania reklamy, a także omawia model DIPADA.

Rozdział szósty „Zawartość prasy – sposobem na zdobycie czytelników” (s. 185-229) jest próbą wskazania elementów sprzyjających uatrakcyjnieniu zawartości gazet, dzięki podjętej przez autorkę analizie zawartości prasy. Joanna Mikosz do tych elementów zalicza: różne aspekty opiniotwórczości w prasie; publikowanie skrajnych, bulwersujących poglądów przedstawicieli różnych środowisk; oponentów autorytetów o danym tytule prasowym; komentarze specjalistów w danej dziedzinie wiedzy; cytowalność danego pisma w innych mediach; zamieszczenie przedruków tekstów z innych pism.

Rozdział siódmy „Przedsięwzięcia promocyjne redakcji prasowych” (s. 231-285) stanowi charakterystykę ważniejszych działań podejmowanych przez wydawców prasowych, do których można zaliczyć: akcje społeczne, *eventy*, konkursy, działania promocyjne mające na celu podnieść prestiż redakcji, działania promocyjne poza redakcją prasową. Joanna Mikosz dokonuje także kategoryzacji w/w przedsięwzięć i określa ich skuteczność w kreowaniu pozytywnego wizerunku danego tytułu prasowego.

W zakończeniu (s. 287-294), na podstawie przeprowadzonej analizy, autorka prezentuje wnioski. Współczesne tytuły prasowe są nie tylko źródłem informacji, ale również towarem. Joanna Mikosz zauważa, że mimo pojawienia się nowych środków komunikowania, prasa jest nadal postrzegana jako uznany autorytet, dzięki jej wiarygodności i profesjonalizmowi. Wielkim zainteresowaniem społecznym cieszą się reprezentanci prasy tabloidowej, która generuje wysokie zyski, ale ma niższy poziom jakości treści w porównaniu do dzienników i tygodników opinii. Adiunkt Katedry Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UŁ podkreśla, że ranga badań marketingowych będzie systematycznie wzrastała wraz z nasilaniem się konkurencji na rynku prasowym i zmian zachowań konsumenckich.

Publikacja *Sposoby promocji współczesnej polskiej prasy drukowanej* napisana jest językiem poprawnym, zrozumiałym. Tytuły poszczególnych rozdziałów odpowiadają treściom w nich zawartym. Autorka odwołuje się do publikacji naukowych wybitnych medioznawców i politologów, m.in. Walerego Pisarka, Iwony Hofman, Stanisława Michalczyka, Kazimierza Wolnego-Zmorzyńskiego. Właściwa struktura monografii pozwala czytelnikowi zrozumieć istotę sposobów promocji współczesnej prasy drukowanej w ujęciu, które proponuje Joanna Mikosz. Nowo wydana publikacja naukowa będzie z pewnością stanowić ważny punkt odniesienia w poszukiwaniach naukowych dla studentów dziennikarstwa i komunikacji społecznej, jak również dla pracowników naukowo-dydaktycznych wyższych uczelni. ■

ks. Rafał Leśniczak

W NURCIE OBCHODÓW 1050. ROCZNICY CHRZTU POLSKI

Sprawozdanie z konferencji „Obchody Millenium na Uchodźstwie – w pięćdziesiątą rocznicę”

Senat Rzeczypospolitej Polskiej, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” to podmioty, które 18 i 19 kwietnia 2016 r. zorganizowały konferencję naukową „Obchody Millenium na Uchodźstwie – w pięćdziesiątą rocznicę”. Wydarzenie odbyło się w Izbie Wyższej polskiego parlamentu, sali im. prezydenta Władysława Raczkiewicza oraz Auli Schumana UKSW. Konferencja stanowiła część obchodów państwowych związanych z 1050. rocznicą chrztu Mieszka I, a jednocześnie początków Państwa Polskiego. Głównym inicjatorem przedsięwzięcia był prof. Jan Żaryn, senator RP oraz pracownik naukowy Wydziału Nauk Historycznych i Społecznych UKSW, który wraz z dr. Rafałem Łatką z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie odpowiadał za organizację i koordynację wydarzenia.

Oficjalnej, wprowadzającej w obrady części konferencji przewodniczył prof. Jan Żaryn. Podczas mowy inauguracyjnej senator wskazał, iż Millenium na Uchodźstwie to problem, który stanowi białą plamę w badaniach nad historią Polski w XX wieku i jest do dzisiaj poważnym oraz zobowiązującym wyzwaniem naukowym wobec wydarzenia, które stanowiło „zwieńczenie programu Wielkiej Nowenny, programu duszpasterskiego, tych wielkich rekolekcji narodu, które zaproponował Polakom Prymas Tysiąclecia, kard. Stefan Wyszyński”. Po przywitaniu gości prof. J. Żaryn skierował swoje wyrazy podziękowania pod adresem gospodarza konferencji - Stanisława Karczewskiego, marszałka Senatu RP. Marszałek Senatu, S. Karczewski wyraził wdzięczność środowiskom polonijnym za to, że pół wieku temu w istotnym wymiarze zastąpili Państwo. Aktualne obchody rozumiał, jako swoiste spłacenie długu, zaciągniętego przez Państwo wobec Polonii. Marszałek S. Karczewski poinformował zebranych, że Senat RP przejął środki na rzecz Polonii, a w ramach struktur Izby Wyższej parlamentu powołana została specjalna Komisja Spraw Emigracji i Łączności z Polakami. Przechodząc do tematyki obrad, Marszałek ukazał chrześcijaństwo jako duchową wartość o sile jednoczącej rodaków w kraju i poza jego granicami. Minister Wojciech Kolarski odczytał okolicznościowy list Prezydenta RP, Andrzeja Dudy. W piśmie tym Prezydent przywołał chrzest Mieszka I jako wydarzenie o znaczeniu fundamentalnym dla ukonstytuowania się polskiego narodu. Prezydent jednocześnie docenił zaangażowanie ponad 50 tys. Polaków rozproszonych po całym świecie w obchody Millenium 1966 r. Przypomniał o walce Państwa z Kościołem w PRL i o ideologicznej ateizacji prowadzonej przez władze komunistyczne. Wskazywał też na znaczenie chrześcijaństwa dla kształtowania i podtrzymania narodowej świadomości. Senator RP, Janina Sagatowska, przewodnicząca senackiej Komisji Spraw Emigra-

cji i Łączności z Polakami za Granicą podkreślała, że jednym z istotnych zadań Komisji jest budowanie i podtrzymywanie więzi z organizacjami polonijnymi i Polakami żyjącymi na emigracji. Przywołała słowa Jana Pawła II o tym, że Polska jest wszędzie tam, gdzie bije polskie serce. Pani Senator z uznaniem wypowiadała się o aktywności Polonii na rzecz kultywowania narodowego dziedzictwa i tożsamości. Ks. bp Wiesław Lechowicz, delegat Komisji Episkopatu Polski ds. duszpasterstwa emigracji polskiej przywołał wybitnych poprzedników na urzędzie: ks. abp. Józefa Gawlinę, kard. Władysława Rubina oraz abp. Szczepana Wesolego. Hierarcha odczytał fragment listu pasterskiego Episkopatu Polski na zakończenie obchodów milenijnych, który poświęcony został obchodom 50. rocznicy Millenium poza granicami kraju. Biskupi polscy ukazali w nim jednoczącą Polaków siłę chrześcijaństwa. Z czternastomilionowej Polonii zagranicznej - pisali - „wielu dopiero teraz przypomniało sobie, że płynie w nich polska krew. Poczuli łączność z tysiącletnią Ojczyzną i świętą dumę z jej wysokiej chrześcijańskiej kultury”. W ten sposób Kościół stał się w opinii świata ambasadorem Polskości. Longin Komołowski, prezes Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” podkreślał, że w emigracyjnej wędrówce Polakom zawsze towarzyszył duszpasterz, który stawał się strażnikiem i depozytariuszem narodowej tożsamości. Kościół katolicki w Polsce stał się dla wszystkich Polaków - tych w kraju i tych rozsianych po świecie kotwicą, która w burzliwym morzu współczesności pozwala ocalić wiarę, tożsamość, język oraz fundamentalne dla Polski i Europy wartości” - oceniał. Ks. prof. Stanisław Dziekoński, rektor UKSW przywołał słowa Prymasa Wyszyńskiego: „Kocham Ojczyznę bardziej niż własne serce i wszystko, co czynię dla Kościoła, czynię dla niej”, ukazując łączność i wzajemne przenikanie się wartości religijnych oraz patriotycznych w życiu patrona uczelni.

Po zakończeniu przemówień części oficjalnej, otwarte zostały obrady naukowe. Moderatorem pierwszego panelu konferencji był ks. dr hab. Dominik Zamiatąła, prof. UKSW. Jako pierwszy z prelegentów głos zabrał prof. Jan Żaryn, który przedstawił referat zatytułowany „Obchody milenijne w świecie - zarys nieznanych kart dziejów Polski”. Bazę źródłową wystąpienia prof. J. Żaryna stanowił materiał archiwalny pochodzący z zasobów Archiwum Prymasa Polski w Warszawie. Senator z podziwem wypowiadał się o pracowitości i zaangażowaniu Prymasa S. Wyszyńskiego w obchody milenijne, zarówno w kraju, jak i poza jego granicami. Ks. Prymas - zauważył prelegent - utrzymując kontakt z Polonią w okresie milenijnym znajdował czas, by odpowiedzieć na wszelką korespondencję, którą wówczas otrzymywał: list 12-letniego Piotrusia z USA, środowisk polonijnych czy kapłanów obchodzących na emigracji jubileusze święceń. Następnie wystąpił prof. Marek Kornat z Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk oraz UKSW. Wygłosił referat: „Polska myśl polityczna na uchodźstwie wobec Millenium Chrztu Polski”. Prof. M. Kornat ukazał rok 1966 jako moment o wyjątkowym znaczeniu w dziejach drugiej wielkiej. Rok milenijny wywołał ożywienie myśli politycznej i życia intelektualnego Polonii. Prof. M. Kornat przywołał zasłużonych historyków i przedstawicieli polskiej myśli politycznej - Oskara Haleckiego, Leona Koczego, Wojciecha Wasiutyńskiego. Kolejny prelegent prof. Krzysztof Dybciak z UKSW uznał, że nie było lepszego momentu na zbilansowanie dziejów Polski jak rocznica milenijna. Przybliżył koncepcje polskiej historii, które pojawia-

ły się w środowiskach emigracyjnych w tym okresie. Prof. Jan Wiktor Sienkiewicz z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika wygłosił przemówienie pt. „Polska sztuka i polscy artyści wobec obchodów Millenium Chrztu Polski na emigracji”. Wypowiedzi towarzyszyła prezentacja ukazująca obiekty architektoniczne oraz dzieła artystyczne powstałe na emigracji w związku z przygotowaniem, obchodami i upamiętnieniem Millenium. Prof. J.W. Sienkiewicz poinformował ponadto o planowanej na grudzień br. wystawie, podczas której zaprezentowane zostanie całe spektrum artystycznych osiągnięć polskich twórców emigracyjnych, inspirowanych tysiącletnią tradycją chrześcijaństwa w Ojczyźnie.

Drugi panel konferencyjny poprowadziła prof. Krystyna Jaworska z Uniwersytetu w Turynie. Referaty wygłosili: dr Maria Szonert-Binienda ze Światowej Rady Badań nad Polonią („Rola Kościoła katolickiego oraz współpracujących organizacji emigracyjnych w utrzymaniu polskiej tożsamości narodowej poza granicami Polski”); Walter Wiesław Gołębiowski prezes Światowej Rady Badań nad Polonią („Millenium na Uchodźstwie – Kościół katolicki a organizacje polonijne w USA, współpraca i jej cele w przeszłości i obecnie”) oraz ks. dr hab. Waldemar Gliński, prof. UKSW, Światowa Rada Badań nad Polonią („Obchody 1000-lecia Chrztu Polski wśród Polonii kanadyjskiej”).

Wystąpienia w ramach trzeciego panelu, moderowanego przez dr Rafała Łatkę z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, rozpoczął ks. rektor Hieronim Fokciński SJ z Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych, który wygłosił referat pt. „Obchody Tysiąclecia Chrztu Polski w Rzymie”. Prof. Krystyna Jaworska reprezentująca Uniwersytet w Turynie oraz Ognisko Polskie w Turynie przybliżyła przebieg obchodów milenijnych w Turynie. Z kolei francuski wątek uroczystości w świetle dokumentacji Polskiej Misji Katolickiej we Francji opisała dr Anna Łucka z Zarządu Polskiej Rady Duszpasterskiej Europy Zachodniej. Na relacje prasy francuskiej wskazała Joanna Metzger z JMLanguages-Formation-Traduction-Recherches.

Dyskusję podsumowująca pierwszy dzień konferencji poprowadzili senator Janina Sagatowska oraz ks. prof. Waldemar Gliński.

Oficjalnego otwarcia drugiego dnia obrad naukowych dokonał ks. prof. Stanisław Dziekoński, rektor UKSW. Uczestników konferencji zaszczycił swoją obecnością kardynał Kazimierz Nycz, metropolita warszawski. W części o charakterze wprowadzającym w obrady głos zabrali Jan Dziedziczak, sekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych oraz prof. Jan Żaryn, senator RP.

W drugim dniu konferencji prezentację wyników badań naukowych rozpoczął panel czwarty, który prowadziła dr hab. Sabina Bober. Podczas tej części głos zabrali dr Tadeusz Krawczak, dyrektor Archiwum Akt Nowych w Warszawie („Obchody Millenium Chrztu Polski na uchodźstwie w świetle zasobu Archiwum Akt Nowych”); dr Rafał Łatka („Obchody Millenium Chrztu Polski na Uchodźstwie w dokumentacji partyjnej i wyznaniowej PRL- wprowadzenie do badań”); dr hab. Konrad Białecki z Instytutu Pamięci Narodowej oraz Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu („Ślady obchodów milenijnych w materiałach archiwalnych Ministerstwa Spraw Zagranicznych); Krzysztof Osowiecki z UKSW („Działania Departamentu I MSW PRL wobec obchodów Millenium Chrztu Polski poza granicami kraju”).

Piąty panel moderował dr Rafał Łatka, który do wystąpienia zaprosił następujących prelegentów: ks. dra Romana Nira ze Światowej Rady Badań nad Polonią oraz Instytutu Historii i Archiwistyki Polonijnej w Chicago („Obchody Millenium w Stanach Zjednoczonych”); dra Piotra Kardela z Instytutu Pamięci Narodowej („Udział polskich kombatanów II wojny światowej w uroczystościach milenijnych w Stanach Zjednoczonych”); Roberta Mieczkowskiego z UKSW („Zaangażowanie polskiego Londynu w obchody Millenium Chrztu Polski”); dra Aleksandra Macieja Jabłońskiego z Instytutu Naukowego im. Oskara Haleckiego, reprezentującego Polonię Kanadyjską („Obchody Millenium Polski Chrześcijańskiej w Ottawie – przykład kanadyjski”), Karola Leszczyńskiego z Uniwersytetu Warszawskiego („Obchody milenijne w Związku Harcerstwa Polskiego działającym poza granicami kraju”).

Panel szósty moderował dr hab. Konrad Białecki. Wystąpili: dr hab. Sabina Bober z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego („Problemy metodologiczne badań nad obchodami milenijnymi w Niemczech i Austrii”); Anna Buchmann, dyrektor Muzeum Polskiego w Rapperswillu („Szwajcarskie obchody milenijne”); dr Violetta Gul-Rechlewicz z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego („Obchody milenijne w krajach Beneluksu”); dr Martyna Rusiniak-Karwat z Polskiej Akademii Nauk („Obchody milenijne chrztu Polski w Ziemi Izraela. Rekonesans badawczy”).

Ostatnią część obrad moderował ks. dr hab. Waldemar Gliński, prof. UKSW. Siódmy panel dotyczył udziału zakonów i zgromadzeń zakonnych w obchodach milenijnych. O zakonach i zgromadzeniach męskich opowiadał ks. dr hab. Dominik Zamiatała, prof. UKSW, natomiast o żeńskich - s. Joanna Wiśniewska z UKSW.

Naukową część obrad podsumował Jan Cytowski, prezes Rady Polonii Świata, a w imieniu organizatorów konferencji prof. Jan Wiktor Sienkiewicz oraz dr Rafał Łatka.

O oficjalne zamknięcie konferencji poproszony został ks. bp Wiesław Lechowicz, który nazwał dwudniowe obrady hołdem wdzięczności złożonym osobom, środowiskom i społecznościom Polaków na Uchodźstwie, zasłużonym w upamiętnienie wydarzenia, które przyłączyło polski naród do krajów chrześcijańskich i orbitę wpływów zachodniej kultury. ■

s. Joanna Wiśniewska, Robert Mieczkowski

PRAWICA NA ROZSTAJACH DRÓG

Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej „Przeszłość i przyszłość prawicy”

Instytut Nauk Historycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie wraz z Kołem Naukowym Myśli Politycznej i Prawnej UKSW zorganizował 13 lutego 2016 r. ogólnopolską konferencję naukową pt. *Przeszłość i przyszłość prawicy*. W skład rady naukowej konferencji wchodził: prof. dr hab. Jan Żaryn, senator RP, ks. prof. dr hab. Dominik Zamiatała z Instytutu Politologii UKSW oraz ks. prof. dr hab. Waldemar Gliški z Instytutu Nauk Historycznych UKSW. Komitet naukowo-organizacyjny tworzyli: mgr Robert Mieczkowski jako przewodniczący (IP UKSW) oraz s. Joanna Wiśniewska jako sekretarz konferencji (INH UKSW). R. Mieczkowski oraz s. J. Wiśniewska moderowali również poszczególne panele konferencji.

Celem konferencji *Przeszłość i przyszłość prawicy* była analiza różnych aspektów funkcjonowania ugrupowań i ruchów o charakterze prawicowym, dokonana z perspektyw metodologicznych, charakterystycznych dla różnych dyscyplin naukowych. Organizatorzy nie chcieli ograniczać zakresu tematycznego do problematyki związanej jedynie z parlamentarnymi ugrupowaniami politycznymi. Z tego powodu do udziału w wydarzeniu zaproszono również badaczy zajmujących się szeroko rozumianą prawicą pozaparlamentarną.

W polu zainteresowań organizatorów wydarzenia było zapoznanie się ze stanem badań na temat definicyjnych problemów wynikających z podziału na osi prawica/lewica. Zamiarem konferencji było ponadto poszukiwanie odpowiedzi na dylematy, z jakimi zmagają się prawica na przestrzeni dziejów oraz analiza problemów, jakie stają przed nią w bieżącym kontekście politycznym w kraju i na świecie.

Zaproponowane przez organizatorów i prelegentów tematy wystąpień ujęto w następujące bloki problemowe: 1) problemy definicyjne; 2) prawica do wybuchu II wojny światowej; 3) położenie ugrupowań i środowisk prawicowych w drugiej połowie XX wieku; 4) dzieje prawicy po 1989 r.; 5) tzw. teraźniejszość polityczna.

Na początku mgr R. Mieczkowski przywitał uczestników konferencji oraz wprowadził zebranych w tematykę obrad.

W niniejszym sprawozdaniu zrelacjonowane zostaną tylko wybrane referaty, reprezentujące wskazane bloki problemowe.

PROBLEMY DEFINICYJNE

Mgr Kamil Żmijewski, reprezentujący Uniwersytet Warszawski, wygłosił referat pt. *„Prawica” w języku politologicznym - rozważania nad zasadnością rozróżniania pojęcia i terminu, oraz ich użytecznością w analizie politologicznej*. K. Żmijewski poruszył następują-

ce zagadnienia: 1) poszukiwanie istoty oraz istotnych komponentów prawicy w dyskursie politologicznym; 2) przedstawienie kontekstu historycznego: geneza nowożytnej demokracji parlamentarnej, a wraz z nią dychotomiczny podział na prawicę i lewicę; 3) określenie wybranych czynników historycznych, które wpływały w sposób istotnie ważny na zrozumienie specyfiki polskiej prawicy oraz prawicowości w XIX i XX wieku; 4) próba odpowiedzi o zasadność starań przekształcenia pojęcia, którego treść ma charakter kontekstualny, w termin naukowy; 5) wypróbowanie użyteczności wykorzystania pojęcia, a następnie terminu „prawica” do analizy politologicznej wybranych zjawisk i partii na współczesnej polskiej scenie politycznej.

Podobną problemowo próbę podjął **mgr Mariusz Zaborowski** z Uniwersytetu Pedagogicznego z Krakowa w referacie ***Czym dziś powinna być prawica i jak sklasyfikować Prawo i Sprawiedliwość?*** Prelegent przedstawił historię podziału sceny politycznej na prawicę i lewicę oraz przeanalizował kryteria rozstrzygające o przynależności partii do jednej ze stron podziału osiowego. Prelegent wskazał na trudności w stosowaniu tradycyjnych ujęć w aktualnym kontekście politycznym. Jako egzemplifikację tego zjawiska przeanalizował deklarowany i realizowany program partii Prawo i Sprawiedliwość.

Mgr Michał Florysiak z Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego podjął próbę diagnozy ruchów hipsterskich w obrębie prawicowych środowisk. W referacie ***„Hipsterprawica” na manowcach popkultury*** przeanalizował „krótką karierę i owoce konceptu, którego nazwa brzmi *hipsterprawica*”, na podstawie magazynu „Fronda LUX”, który według prelegenta prezentuje jedną z ciekawszych prób uporania się prawicy z dylematami ponowoczesności. M. Florysiak wyjaśniał, że celem wspomnianej powiązanej ideowo grupy jest rozbitcie (pop)kulturowej hegemonii środowisk lewicowo-liberalnych oraz przedstawienie „nowego projektu tożsamościowego”, w którym to prawicowy konserwatysta stać się miał „wzorcem kontrkulturowego buntu”. Czy to się udało? Autor referatu, analizując sposób, w jaki „hipsterprawica” przechwytuje popularne kategorie kontrkultury, postawił tezę, że „nie tylko grzęźnie na ich mieliznach, ale jednocześnie rozpuszcza w nich tradycyjne wartości konserwatywne”.

Mgr Łukasz Wolski z Instytutu Politologii Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego przedstawił temat ***Zmiana komponentów definicyjnych prawicy. Czy Europa Środkowa i Wschodnia pójdzie drogą Zachodu?*** Ł. Wolski zwrócił uwagę na stałą ewolucję tradycyjnego podziału sceny politycznej na lewicę i prawicę. Szczególnie w przeciągu ostatnich 30 lat zmieniło się postrzeganie ugrupowań politycznych, w tym umiejscowienie ich na osi lewica-prawica. Proces ten przebiega jednak nierównomiernie w poszczególnych częściach Starego Kontynentu. Z różnych przyczyn inne kierunki polityki charakterystyczne są dla prawicowych formacji na zachodzie Europy, inne zaś na wschodzie - zauważał. Ł. Wolski pytał: Czy możemy mówić o zmianie komponentów definicyjnych prawicy na Zachodzie, i czy Europę Środkową i Wschodnią czeka podobna droga? Prelegent skupił się na postrzeganiu i definiowaniu prawicy na Zachodzie kontynentu oraz w regionie Europy Środkowej i Wschodniej, uwzględniając przede wszystkim przypadek Polski i Ukrainy.

PRAWICA DO WYBUCHU II WOJNY ŚWIATOWEJ

Dr Barbara Świtalska z Instytutu Nauk Historycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego przedstawiła biografię polityczną prawnicowego pisarza, publicysty i społecznika Andrzeja Niemojewskiego. W referacie *Andrzej Niemojewski (1864 - 1921) a obóz narodowy* prześledziła burzliwe losy bohatera, redaktora wielu czasopism, m.in. „Kuźnicy” i „Myśli Niepodległej”. Początkowo wolnomyśliciel, mason, współpracownik socjalistów różnych odcieni, a następnie liberałów i ludowców, zaczął sympatyzować z obozem narodowym, w nurcie chadeckim. Celem wystąpienia B. Świtalskiej była prezentacja drogi politycznej A. Niemojewskiego z naciskiem na jego relacje z obozem narodowym, który początkowo zwalczał, z czasem natomiast stał się jednym z jego znaczących apologetów. Zamiarem autorki referatu była również odpowiedź na pytanie o czynniki rozstrzygające o zbliżeniu się A. Niemojewskiego do Narodowej Demokracji.

Biografistyka była także obszarem zainteresowań **mgr Ewy Kacprzyk** z Uniwersytetu Łódzkiego. Prelegentka w oparciu przede wszystkim o źródła wspomnieniowe przybliżyła zebranych postaci prawnicowego polityka II RP. W referacie *Władysław Zawadzki - od działacza Stronnictwa Prawicy Narodowej do sanacyjnego ministra* zapoznała uczestników wydarzenia z polityczną karierą W. Zawadzkiego, który w latach 1932-1935, a więc w trudnym okresie wdrażania programu antykrzysowego w gospodarce II RP, piastował urząd ministra skarbu. Początkowo związany był zarówno z PPS, jak i Stronnictwem Prawicy Narodowej. Pełniąc funkcję ministra, realizował z kolei politykę obozu sanacyjnego. Poprzez ukazanie ewolucji poglądów W. Zawadzkiego prelegentka starała się pokazać złożoną postać polityka i jego czasów.

Mgr Sylwia Mazurek z Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie przedstawiła temat *Stosunek polskiego środowiska narodowego do włoskiego faszyzmu w dwudziestoleciu międzywojennym*. Faszyzm był zjawiskiem, które w latach 1919-1945 głęboko naznaczyło scenę polityczną nie tylko Włoch, ale także całego kontynentu - zauważyła autorka referatu - była to pierwsza ideologia europejska, która w imię wielkości narodu głosiła konieczność całkowitego i bezwarunkowego podporządkowania jednostki państwu, i ta światopoglądowa rewolucja nie pozostawiała obojętnym prawie nikogo, kto w tamtych czasach interesował się polityką. O faszyzmie - kontynuowała - wypowiadali się politycy, myśliciele i naukowcy z całego świata, a w wielu krajach powstały organizacje wzorujące się na myśli, metodach i estetyce faszystowskiej. Następnie S. Mazurek przedstawiła polskie uwarunkowania. Wskazała, że faszyzm był uważnie obserwowany przez narodowców, zarówno ze starszego pokolenia, reprezentowanego przez Romana Dmowskiego, jak i przez młodych działaczy, w tym także przedstawicieli narodowego radykalizmu, którzy tworząc Obóz Narodowo Radykalny, w znacznym stopniu wzorowali się na włoskim modelu. W polskim środowisku narodowym nie brakowało jednak zróżnicowanych opinii oraz krytycznego spojrzenia na włoski faszyzm. S. Mazurek oparła tekst swojego wystąpienia na źródłach prasowych, przemówieniach oraz na innych materiałach pochodzących z okresu dwudziestolecia międzywojennego.

Mgr s. Joanna Wiśniewska z Instytutu Nauk Historycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie swoje rozważania nad prawicą skupiła na przedwojennej polskiej przestrzeni edukacyjnej. W referacie ***Edukacja w koncepcjach polityków polskiej prawicy (1909-1944)*** prelegentka przypomniała, że spory między lewicą a prawicą o kształt polskiej polityki oświatowej ujawniły się jeszcze przed odzyskaniem niepodległości. Silna lewica walczyła o szkołę świecką. Centrowe partie chłopskie zabiegały przede wszystkim o oświatę na wszystkich szczeblach dla dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich. Prawica z kolei postulowała wychowanie oparte na fundamencie chrześcijańskim i tradycjach narodowych. Ponad wyraźnymi podziałami dojrzało jednak wspólne przekonanie, że niepodległa polska szkoła powinna być obowiązkowa, demokratyczna i bezpłatna. S. Joanna Wiśniewska zatrzymała się dłużej nad referatem Zygmunta Balickiego pt. *Zasady wychowania narodowego. Referat przedstawiony na Polskim Kongresie Pedagogicznym we Lwowie dnia 1 listopada 1909 r.* Wyjaśniała, że ten ideolog narodowej demokracji postulował wychowanie młodego człowieka w „duchu narodowym”, co w tym okresie rozumiane było jako przeciwstawianie się wychowaniu „wynaradawiającemu” i „beznarodowemu”. Wychowanie narodowe objąć miało: wychowanie człowieka, wychowanie obywatela i wychowanie całego narodu. Autorka referatu wskazywała na aktualność prawicowych koncepcji Z. Balickiego w ich warstwie fundamentalnej.

Mgr Dominik Flisiak z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach wystąpił z referatem *Oskarżenia syjonistów-rewizjonistów o „żydowski” faszyzm formą walki politycznej*. Celem referatu była analiza kwestii oskarżeń o „żydowski” faszyzm, wysuwanych pod adresem zwolenników Włodzimierza Żabotyńskiego (tzw. syjonistów-rewizjonistów). D. Flisiak wykazywał, że były one stosowane przez polityczną konkurencję, która skupiała się głównie w różnych formacjach lewicowego syjonizmu, jak i socjalistyczno-niesyjonistycznego Bundu. Zwolennicy Żabotyńskiego reprezentowali najbardziej prawicową wersję syjonizmu. Autor referatu przedstawił podstawowe informacje dotyczące tego nurtu oraz analizował oskarżenia o faszyzm, które miały miejsce przede wszystkim w czasach II Rzeczypospolitej Polskiej oraz w pierwszych latach po 1945 r.

Mgr Tomasz Ślępczyński z Instytutu Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego wygłosił przemówienie zatytułowane ***Partie konserwatywne w Stanach Zjednoczonych Ameryki***. Przypomniał historię oraz ideowy fundament myśli konserwatywnej, opartej o założenia obrony porządku społeczno-gospodarczego oraz zachowanie i umacnianie tradycyjnych wartości, takich jak: religia, naród, państwo, rodzina, hierarchia, autorytet, własność prywatna.

Neokonserwatyści z kolei dostosowali swą ideologię do realiów życia społeczno-politycznego – zauważył – również w kwestiach ustrojowych. Diagnostował: „Zgodnie z ideologią neokonserwatyizmu demokracja pośrednia jest ustrojem najlepiej godzącym autorytet państwa i wolność obywateli. Tradycyjni konserwatyści opowiadają się za władzą elit lub monarchy oraz odczuwają sceptycyzm do „rządów wielu”. Władzę ludu uważają za „dyktaturę większości” w skutkach zgubną dla całego społeczeństwa”.

POŁOŻENIE UGRUPOWAŃ I ŚRODOWISK PRAWICOWYCH W DRUGIEJ POŁOWIE XX WIEKU

Mgr Mateusz Harzowski z Uniwersytetu Wrocławskiego wygłosił referat *Young Americans for Freedom głosem „milczącej większości”*. *Konserwatywna myśl w dobie wojny wietnamskiej*, w którym przeanalizował cele organizacji Young Americans for Freedom (YAF) w okresie amerykańskiego zaangażowania w wojnę wietnamską. Organizacja założona w 1960 roku rozgłosu nabrała w czasie trwania konfliktu. YAF nie była tak znana jak na przykład powiązana z ruchem Nowej Lewicy Students for Democratic Society (SDS). Prelegent jednak uznał, że warto poświęcić jej uwagę. YAF angażowała się przede wszystkim w pomoc dla amerykańskich weteranów. Wspierała znacząco Ronalda Reagana w czasie zakończonej sukcesem kampanii wyborczej na gubernatora stanu Kalifornia. M. Harzowski przeanalizował treść najważniejszych dokumentów, jakie pojawiły się w okresie 1964 - 1972 r. i dotyczyły YAF. Przedstawił wyniki badań związanych z zaangażowaniem organizacji w życie polityczne kraju.

Mgr s. Joanna Wiśniewska oraz mgr Robert Mieczkowski z Wydziału Nauk Historycznych i Społecznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie przedstawili referat pt. *Najdalej na prawo. Środowisko „Tygodnika Warszawskiego”*. Autorzy przypomnieli o złożonych, niejednorodnych postawach katolików świeckich w Polsce w okresie instalowania się władz komunistycznych po II wojnie światowej. Społeczne środowiska katolików świeckich łączyło odwoływanie się do fundamentów chrześcijaństwa, dzieliła natomiast postawa wobec powojennej rzeczywistości politycznej państwa. Dojrzewający między różnymi grupami podział przypieczętowany został wydaniem głośnego artykułu Stanisława Stommy *Maksymalne i minimalne tendencje społeczne katolików*, który ukazał się na łamach „Znaku” w 1947 r. Tekst wywołał szeroką dyskusję w łonie katolików świeckich. Rozgrzeszał poniekąd tzw. minimalistów, którzy z obawy przed likwidacją pisma i represjami ze strony komunistów rezygnowali z jawnego manifestowania poglądów opartych na katolickiej nauce społecznej. W imię przechowania w narodzie wiary i kultury decydowali się nie przekraczać linii defensywy. Deklarowali apolityczność. Unikali komentowania kierunków polityki wyznaniowej i kulturowej państwa. Czy jednak obrona przestrzeni religijnej była istotnie możliwa bez polemiki z marksizmem i jego pepeerowską wykładnią? Jednoznacznie negatywnie na to pytanie odpowiedziało środowisko skupione wokół redakcji „Tygodnika Warszawskiego”. Spadkobiercy dziedzictwa ideowego Stronnictwa Pracy oraz konspiracyjnej „Unii” postulowali wyrazistą obecność katolików w życiu społecznym i politycznym kraju. Walczyli o prawo do: obecności katolików w strukturach państwowych, współtworzenia ustroju i zabierania głosu w kwestiach politycznych. „Tygodnik Warszawski” - usytuowany najbardziej na prawo wśród społecznych środowisk katolików świeckich - za swoją maksymalistyczną, niezłomną i bezkompromisową postawę zapłacił najwyższą cenę.

DZIEJE PRAWICY PO 1989 ROKU

Dr Marcin Płoski wygłosił referat *Rola partii prawicowych w czasie transformacji ustroju III Rzeczypospolitej Polskiej*. Prelegent odniósł się zwłaszcza do problemu programów partii politycznych. Dzisiaj walka polityczna rozgrywa się nie tylko w bezpośredniej ry-

walizacji pomiędzy poglądami poszczególnych polityków, ale również w sferze ideologiczno-programowej – ocenił. Stwierdził również, że ta druga coraz bardziej zyskuje na znaczeniu. Przykłady partii politycznych, które zeszły ze sceny politycznej, np. Liga Polskich Rodzin i Samoobrona, dowiodły, że zaniedbania w tej sferze stały się jednym z istotnych powodów utraty elektoratu partyjnego. M. Płoski powołał się na wyniki własnych badań ankietowych: *Funkcjonowanie struktur partyjnych Ligi Polskich Rodzin*, które wskazały na znaczącą rolę kwestii ideologiczno-programowej.

Mgr Мирошніченко Сергій (Sergii Miroszhnychenko) z Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie omówił zagadnienie zatytułowane *Prawica na Ukrainie i w Rosji w latach 1991-1993. Analiza porównawcza*. S. Miroszhnychenko przypomniał, że po rozpadzie ZSRR prawica na terenach Ukrainy i Rosji tworzona była na kruchych podstawach. Słabe tradycje demokratyczne, „spuścizna radziecka”, która ugrupowania prawicowe charakteryzowała jako nacjonalistyczne i antyludowe czy wręcz «faszystowskie», nie stwarzały korzystnych warunków dla rozwoju prawicy. Kryzys lat 90. XX wieku w Rosji i na Ukrainie oraz jakiś sentyment do czasów ZSRR pozostawił prawicy znikome szanse dojścia do władzy. Proces tworzenia i rozwoju sił prawicowych okazał się jednak niezbędnym elementem demokracji i rozwoju idei narodowej.

TERAŹNIEJSZOŚĆ POLITYCZNA

Mgr Leszek Zaborowski z Instytutu Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego przedstawił temat *Polscy nacjonałiści między prawicą, "trzecią pozycją" i antysystemowością. Analiza porównawcza przypadków Ruchu Narodowego, Narodowego Odrodzenia Polski i Autonomicznych Nacjonalistów*. Prelegent swoje wystąpienie poświęcił ideowemu obliczu dwóch partii politycznych: Ruchu Narodowego (RN) i Narodowego Odrodzenia Polski (NOP) oraz nieformalnego ruchu Autonomicznych Nacjonalistów (AN). Przedstawił wyniki analizy materiałów programowych (RN, NOP), manifestów ideowych (RN, NOP, AN) oraz innych wybranych tekstów i wypowiedzi liderów (RN, NOP, AN). L. Zaborowski wskazał na podobieństwa i różnice w postulowanych rozwiązaniach, które miałyby doprowadzić według ich działaczy do pozytywnych przemian polskiej rzeczywistości społeczno-politycznej. Opisywane trzy przypadki łączy odwoływanie się do retoryki antyliberalnej, antysystemowej i antyunijnej oraz tradycjonalizmu w sferze obyczajowej.

Mgr Kamil Pluta oraz **mgr Bartosz Wujec** z Instytutu Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego nawiązali do ostatnich wyborów prezydenckich w Polsce w referacie pt. *Politycznie niezadowoleni czy prawicowo zdefiniowani? Identyfikacja, postawy i motywacje wyborcze elektoratu Pawła Kukiza. Wybory prezydenckie w Polsce 2015*. Celem referatu było zaprezentowanie autorskich badań prelegentów dotyczących postaw i motywacji wyborczych elektoratu Pawła Kukiza. Fenomenem był wg nich fakt, że P. Kukiz, nie dysponując strukturą partyjną, zapleczem politycznym oraz dużymi środkami finansowymi, zdobył w I turze wyborów 20,80% głosów, co stanowiło trzeci wynik. Autorzy badań wskazali na nowy segment elektoratu oraz jego profil: cechy socjodemograficzne oraz motywacje wyborcze. Główną metodą badawczą była dla reprezentantów UWr metoda ilościowa oparta na badaniach ankietowych na próbie 1024 osób. Ponadto w badaniach

użyli metody jakościowej, która odnosiła się do szczegółowej analizy motywacji zachowań, identyfikacji i postaw wyborców P. Kukiza, co zostało poparte badaniami fokusowymi. Zajęli się również badaniem zmian preferencji wyborczych, a także przeanalizowali istniejące dane statystyczne, opublikowane przez ośrodki badań opinii publicznej podczas trwania kampanii wyborczej.

Mgr Anita Lewandowska z Uniwersytetu Gdańskiego wygłosiła referat *Kryzys europejski a wzrost poparcia dla ugrupowań prawicowych*. A. Lewandowska wyjaśniała, dlaczego w Europie coraz bardziej uwidacznia się żywe zainteresowanie partiami prawicowymi, które to zjawisko wiązała głównie z kwestią bezpieczeństwa społecznego. Analizowała skutki polityki „multi-kulti”, która w wielu państwach przyczyniła się do rozpadu tradycyjnych wzorców kultury, obyczajowości, zamazania tożsamości narodowej i religijnej. Od pewnego czasu tolerancja form zachowania niegdyś odchylonych od przeciętnej staje się większa – oceniała. „Dziwaczność, która kiedyś była nieakceptowana, współcześnie stała się normalnością, a dotychczasowa normalność stała się dziwacznością” – stąd wg prelegentki w społeczeństwie rodzi się chęć powrotu do własnych korzeni kulturowych, z czym tradycyjnie kojarzona jest polityczna prawica.

Mgr Agnieszka Stamm z Instytutu Socjologii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu wystąpiła z referatem *Spółczesność i państwo według młodych konserwatywnych liberalistów – wyniki badań przeprowadzonych wśród poznańskich studentów*. Referat traktował o wizji państwa poznańskich studentów stanowiących elektorat dwóch partii: „Kongresu Nowej Prawicy” oraz „Koalicji Odnowy Rzeczypospolitej Wolność i Nadzieja”. Autorka pozyskała dane podczas indywidualnych wywiadów pogłębionych, przeprowadzonych w ramach napisanej w 2015 roku pracy magisterskiej o tytule: „Na prawo patrz! Socjologiczny portret poznańskich studentów o poglądach konserwatywno-liberalnych”. Choć zastosowana technika nie pozwoliła na uogólnienie wyników na całą populację – przedstawiała swoje wnioski A. Stamm – okazała się bardziej efektywna. Dowodziła, że wywiad pozwolił jej na dłuższy i bardziej osobisty kontakt z respondentem, przebadanie motywów, stworzył możliwość dopytania, pogłębienia interesujących treści. A. Stamm zauważyła, że poglądy konserwatywno-liberalne są coraz bardziej popularne w polskim społeczeństwie, szczególnie wśród bardzo młodych ludzi – uczniów i studentów. Sprzyjał temu m.in.: kryzys gospodarczy, wzrost zagrożenia pracą na stanowiskach słabo płatnych, a przede wszystkim niestabilnych, niemalże w każdym sektorze, brak perspektyw dla porozumienia wśród graczy na arenie politycznej co do kierunku, w jakim powinien zmierzać rozwój kraju, niskie morale polityków kojarzonych z ugrupowaniami nieprawicowymi. Wymienione powody przyczyniły się do tego, że dziś można mówić o „polskich oburzonych”. Podobna reakcja na kryzys miała miejsce w krajach Europy Zachodniej, jednak, co ciekawe, w Polsce antysystemowość przyjęła radykalnie prawicowy charakter – oceniała. Z tego względu uznała, że warto rozpatrzyć kwestię – jak osoby stanowiące elektorat partii o charakterze konserwatywno-liberalnym formułują i uzasadniają swoje zdanie na temat tego, co należy w społeczeństwie polskim zmienić, i jakie są przykłady „dobrych praktyk”, które należałoby wprowadzić w kraju. Prelegentka omówiła następujące zagadnienia: preferowana przez badanych wizja

ustroju politycznego i ekonomicznego, ich zdanie na temat instytucji rodziny, edukacji, mniejszości narodowych i etnicznych, zabezpieczeń socjalnych.

Mgr Adam Starzyk z Instytutu Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego wystąpił z przemówieniem ***Kryzys migracyjny a sytuacja partii prawicowych w Grupie Wyszehradzkiej w 2015 roku.*** W 2015 roku nagłośniony został problem tzw. europejskiego kryzysu migracyjnego, a szczególnie wydarzenia z kwietnia ubiegłego roku: zatonięcia statków, którymi imigranci starali się dostać do południowej Europy, potwierdziły konieczność między państwowego i międzyinstytucjonalnego rozwiązania kryzysu. Celem referatu A. Starzyka była próba opisu tych wydarzeń w dyskursie prawicowych partii politycznych w Polsce, w Czechach, na Słowacji i na Węgrzech. Autor starał się przeanalizować, jak kryzys migracyjny wpłynął na pozycje tych podmiotów w ramach systemów politycznych wymienionych państw. Celem referatu było zwrócenie uwagi na podobieństwa i różnice w roli i pozycji partii prawicowych w tym regionie w kontekście tytułowego zjawiska, a także pośrednio, zwrócenie uwagi na V4 jako nieco zapomnianą w ostatnich latach formę kooperacji państw tego regionu. ■

s. Joanna Wiśniewska, Robert Mieczkowski